

Overweging zondag 11 december 2011 - 3e Advent

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Inleiding op de lezing uit Richteren 13:

In deze Adventstijd lezen we de verhalen uit het boek Richteren en gaan we samen met de kinderen op zoek naar de koning. Want ook in dat oude boekje, waar veel verhalen in staan die we misschien niet 1-2-3 met Kerst kunnen verbinden, gaat het in wezen om de vraag en het verlangen naar een leider, naar een rechter, naar een koning.

Twee weken geleden hoorden we het lied van rechteres Debora, vorige week klonk de fabel van de bomenkoning, vandaag gaat het over de geboorteaankondiging van Simson.

Simson is zeker een van de bekendste personages uit de Bijbel. 4 hoofdstukken lang gaat het over hem, deze rechter.

Maar toch zijn er grote verschillen met de andere rechters van Israël. Want Simson, 'zonnekind', of 'zonneshijn' betekent zijn naam is eerder een held zoals we die meestal in Hollywoodfilms tegen komen. Een woeste vechtersbaas, vooral geleid door zijn hormonen.

Misschien zitten in de Simson-verhalencyclus sporen van oude zonne- en maanmythologie, van de oude natuurgodsdiensten. Wie weet. In ieder geval komt er met Simson een krachtige zon op, maar die door de aantrekkingskracht van het donker, van de maan, de buitenlandse vrouw, ook weer onder zal gaan. En met hem de hele wereld.

De vroege kerk zag in hem een voorafspiegeling van Jezus. Wij zouden dat niet zo snel meer durven zeggen.

Maar vandaag dus wat aan zijn leven vooraf gaat, zijn geboorteaankondiging. Een prachtig verhaal, andere taal, en weer met een vrouw in de hoofdrol.

We zingen vandaag veel liederen, sommigen wat onbekender. Maar ze zijn met zorg uitgezocht, en in bijna alle liederen komt iets van dat zonlicht terug. In het Adventslied voor de dienst, in het lied bij ons kyrie, in ons lied om een rechter van het licht.

Onze lector is vanmorgen Pim Liekamm.

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

misschien heb je er nog nooit van gehoord, maar al sinds een aantal jaren kun in de webwinkel van de PKN allerlei, zoals ze het zelf zeggen, 'missionaire en andere aansprekende artikelen' kopen.

Ik noem zomaar wat op: Boekjes, kalenders en pennen kenden we al, maar wist je dat je ook sleutelhangers met het logo van de PKN, fietszadelhoesjes met de tekst 'Zit u goed?', koekjesvormen van een kerk, usb-sticks, paraplu's, stropdassen en nog veel meer kunt krijgen? En dat allemaal zeven dagen per week, 24 uur per dag, te bestellen.

Vanuit de PKN is men druk, en gelukkig niet alleen via de webwinkel, met zichzelf te verkopen, zichzelf te laten zien. We moeten ook wel, nu de tijd van vanzelfsprekendheid totaal voorbij is, en de leegloop onverminderd doorzet.

Hoe kunnen we weer kerk naar buiten zijn? Waar staan we voor, en wat hebben we dan te verkopen?

In de lokale vestigingen, in de 'echte', fysieke kerk, loopt het helaas vaak wat minder storm. En alhoewel ze niet 4, of 8, maar altijd iedere zondag geopend zijn, met niet alleen gratis koffie, maar zelfs gratis boodschappen, hebben de meeste filialen het zwaar.

De klanten blijven weg. Maar ook de schappen lijken soms leeg, of gevuld met producten waar men geen raad mee weet. En zelfs het voornaamste artikel, dat drie-letterige woordje, dat al eeuwen meegaat, vinden mensen nu ook elders, of in een andere vorm. Het patent is lang verstreken, en we weten eigenlijk niet goed raad hoe er nog nieuw leven in te blazen.

Vroeger was het anders. Vroeger was het duidelijk. En iedereen kocht hetzelfde, want iedereen leek ook hetzelfde nodig te hebben.

Ik weet - nu even zonder gekheid - dat het in werkelijkheid heus niet zo simpel ligt. En dat God niet een artikel is dat de kerk in bezit heeft, en zou kunnen verkopen. En toch zal er iets van die verlegenheid, van de moeite herkenbaar zijn. Het lijkt soms zo moeilijk om nog te zeggen waar het hier over gaat. Wie God is. Wat wij nodig hebben.

In onze zoektocht naar de koning, naar het kind van Kerst, hopen we opnieuw iets van God te ontdekken. In een wereld die net als vorig jaar schreeuwt om een beetje licht, om verlichting, om vrede op aarde. We hopen op een held die alles veranderen kan, een zon die iedereen verwarmt. Was God maar zo, en wisten we dat maar zeker...

Het verhaal van vanmorgen, de geboorteaankondiging van een nieuwe rechter, worstelt volgens mij met dezelfde vragen. Een stokoud verhaal, maar zeker niet gedateerd.

Een verhaal waarin ook naar God gezocht wordt. Waarin Hij zich laat vinden, of misschien beter gezegd, waarin Hij de mens vindt. Een verhaal, dat hoe dan ook over een nieuw begin gaat. Want als je iets over God kunt zeggen, dan dat maar. En daar kan geen paraplu of stropdas tegenop.

Op zoek naar de koning, in deze Advent, op weg naar het Kerstfeest, op zoek naar een teken van God, is het opnieuw verrassend en misschien zelfs ook confronterend dat de verhalen ons allereerst naar onszelf laten kijken.

We zien straks geen koning dan een kind in een voederbak. Kwetsbaar, naakt en teer, een mensenkindje. Daar laat God ons naar kijken. Opdat wij onszelf zullen zien.

Het verhaal dat we vanmorgen uit Rechters hebben gehoord, is opnieuw een juweeltje tussen alle Bijbelse verhalen. Het gaat precies over al die vragen: Wie en waar is God? Laat Hij zich zien? Over een engel, een godsman, en de vurige wens of die niet heel even bij ons kan blijven.

Extra schitterend is het bovendien doordat het in zoveel opzichten een refrein is op wat we door de hele Bijbel heen horen. En natuurlijk sluit het sowieso al prachtig aan bij de aankondiging van de engel Gabriël aan Maria, waar de kinderen volgende week over zullen horen.

Maar er is meer: Want weer is het God die ingrijpt, als het volk voor de zoveelste keer in de fout gaat - God blijft het proberen met mensen, zo is 'ie nu eenmaal.

En weer begint het bij een vrouw. Niet zomaar een vrouw, maar een onvruchtbare vrouw. Een vrouw die niet meetelt, een schande voor de familie. Beroddeld in het hele dorp.

Sara, Rachel, Hanna, Elizabeth, hier deze vrouw, dat is de lijn van God, dat is de lijn naar Jezus. Het onvruchtbare Israël, voor de heidense natuurgodsdiensten een teken van impotentie. En volgens de evolutietheorie rondt een mislukking in de 'survival of the fittest'. Maar niet voor God, niet voor deze God.

En weer zal er een zoon geboren worden. Niet zomaar een zoon, nee, een godgewijd kind. Een redder, een richter. Een mensenkind - dat wel, dus hij mag niet op een voetstuk worden gezet, laat staan verheerlijkt, maar wel met een hemelse opdracht.

Zoals ik al zei, is dit eerste hoofdstuk over Simson veel meer theologie dan de hoofdstukken die volgen over deze held met ronduit mythische trekken.

'En weer deden de Israëlieten wat slecht is in de ogen van de Heer.'
Wat volgt, is het prachtig en rustig vertelde verhaal over een godsmann, over Manoach en zijn vrouw, zonder naam. Het is zelfs zo teder en bijna vroom verteld, dat je haast gaat twijfelen of die woeste en ongecontroleerde Simson wel echt de zoon, die Nazireeër is, wiens geboorte hier aangekondigd wordt.

'Daarom leverde de Heer hen veertig jaar lang over aan de Filistijnen.'
40 jaar. Een tijd van inkeer, van voorbereiding. Een tijd voor een nieuwe generatie, een tijd voor een nieuw begin. Maar niet door de mensen, die blijven zoals ze zijn. God grijpt in.

Laat Hij zich nu zien? Zullen de Israëlieten, zal de wereld nu eindelijk zien wie God is?

In het verhaal buitelen ongeloof, vragen, twijfel en toekomst over elkaar heen.

En het is intrigerend hoe de hoofdrolspelers uit de verf komen.

De vrouw, zo onbegrijpelijk voor ons zonder naam - doet ze er soms niet toe? - en zo pijnlijk tot tweemaal toe herhaald dat ze geen kinderen kan krijgen. Maar driemaal horen we dat ze zwanger zal worden en een zoon zal baren. Dat overheerst blijkbaar.

Ze is ontzet door de komst van de engel. Ontzagwekkend zag hij eruit. Ze kon niets over haar lippen krijgen, geen vraag durfde ze hem te stellen. Tot twee keer toe verschijnt hij. En wat een opdrachten krijgt ze allemaal: Geen wijn, geen onrein eten, en geen schaar op het hoofd van de jongen. En het zal niet haar zoon zijn, een eigen kind, nee, hij behoort aan God.

En wat dan te denken van Manoach?

Steeds is hij er niet bij als een vreemde man zijn kinderloze vrouw bezoekt, en er wordt al zoveel gepraat in het dorp. Manoach valt stil, kan alleen maar bidden. Hij wil zo graag dat de godsmann zich nog eens laat zien.

En dan - als de engel terugkomt - dat hele gesprek. Hij vraagt de engel letterlijk de oren van het hoofd. Wie ben je? Waar kom je vandaan? Wat moeten wij doen? Blijf toch hier, eet met ons! Zeg ons je naam!!

En als de engel dan opstijgt, is er ineens die doodsangst: We hebben God gezien, nu zullen we sterven! De vrouw, naamloos en tot nu toe zwijgend, maant hem tot rust, ironisch genoeg de betekenis van het hebreeuwse 'Manoach'.

Wonderbaarlijk, te wonderbaarlijk, zegt de engel als Manoach vraagt naar zijn naam. Hij kon nog niet bevroeden dat de kerk, synagoge en moskee eeuwenlang de mond vol zouden hebben over God. Maar in wezen is het een geheim, een wonder. Het moet je gebeuren.

In het wonder van het vuur schiet de engel omhoog, terug naar de hemel. Een truc, een mirakel? Is God zo? Kun je God alleen zo kennen?

Volgens mij gaan wonderen ergens anders over. Wonderen zijn geen trucs, wonderen zijn gebeurtenissen die ons verrassen. Een wonder bekritiseert je, het zet je op je plaats. Het maakt een nieuw begin mogelijk. En dat is wat hier gebeurt.

Het perspectief wordt ons dus hier opnieuw, en zoals zo vaak in de Bijbel, volkomen omgedraaid. Hoe goed het ook voor onze winkel zou zijn, we krijgen God niet te zien, en we weten niet anders dan te stamelen.

En niet onze zoektocht zal ons God opleveren, maar zijn zoeken naar ons. God laat zich niet vinden, vastleggen, maar vindt ons. God krijgt geen al te menselijke naam, maar geeft ons een naam. Wij benoemen de hemel niet, maar wij zijn zelf met een naam op deze aarde gezet.

In het Kerstkind, een koning, maar dan zo anders, draait God de blikrichting om. En we zullen niet zien wie of wat God is, maar we zullen aanschouwen wat God doet aan ons.

In een stukje brood en een slokje wijn, wat is het nu helemaal, vieren we straks het nieuwe begin. Zo wil God bij ons zijn, zo delen wij in dat wonder. God maakt zich bekend. Herkennen we Hem?
In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.